

Tussenrapportage project Springzaad

Inleiding

In het kader van de Regeling Draagvlak Natuur is aan Stichting Oase subsidie verleend voor het project Springzaad. En wel met name om binnen dit project aan twee publicaties te werken: een handboek en een losbladig ideeënboek. In deze tussenrapportage willen we de voortgang van het project beschrijven, maar ook een beeld geven van het plezier dat we eraan beleefd hebben.

Daarbij willen we ook met name aandacht besteden aan de manier waarop we rekening gehouden hebben met de twee inhoudelijke voorwaarden die gesteld zijn, te weten: internationale oriëntatie en ‘kleinschalige natuurontwikkeling’.

Mee- en tegenvallers

Een grote meevaller was de enorme openheid en gastvrijheid van de sleutelfiguren in het buitenland, waardoor wij binnen korte tijd veel informatie (en documenten) kregen over vaak langjarige ontwikkelingen. Maar ook het positieve onthaal dat onze plannen kregen van Nederlandse collega’s die in de sfeer van Springzaad actief zijn, was stimulerend.

Bijzonder prettig was dat een aantal gerenommeerde pedagogische tijdschriften artikelen gepubliceerd hebben waardoor de aandacht van de doelgroep is gevestigd op de mogelijkheid natuur dichterbij kinderen te brengen door de aanleg van natuurrijke terreinen bij scholen, kinderdagverblijven, speelterreinen, e.d. Deze artikelen hadden stevast tot gevolg dat enthousiaste teams zich bij ons melden voor meer informatie. Dit leidde dan vaak tot korte of langere gesprekken en/of lezingen, die door de deelnemers (ook door onszelf) als inspirerend werden ervaren en die geleid hebben – of in de nabije toekomst zullen leiden – tot natuurrijke plekken waar weer hele generaties kinderen van kunnen profiteren.

Naast al dit positiefs was er ook iets dat het werken bemoeilijkt heeft. In mei brak Marianne van Lier (een van de twee coördinatoren van het project) haar bovenarm. Hoewel we zo goed mogelijk doorgewerkt hebben, bleek toch dat een deel van onze geplande activiteiten uitgesteld moesten worden. Zo hebben we een reis naar Engeland niet door laten gaan. Te moeizaam.

Tenslotte nog iets dat ons steeds weer positief verraste: het is echt opvallend bij hoeveel mensen ‘pretlichtjes’ in de ogen komen als zij door het praten over dit thema herinnerd worden aan het bouwen van boomhutten, vlotjevaren, struinen door ‘wilde natuur’, ontdekken van al het leven om zich heen. En dat heel veel mensen dit alles ook graag aan deze en volgende generaties kinderen gunnen en daar ook echt iets voor over hebben.

Overzicht van de uitgevoerde werkzaamheden

Direct na de subsidieverlening zijn we aan de slag gegaan met de ontwikkeling van het ideeënboek. Samen met de leden van de kerngroep kwamen we al gauw op zo’n 150 ideeën hoe een kinderspeelplein of een schoolplein natuurrijker kan worden ingericht. Deze lijst was weliswaar erg boeiend, maar ook nogal onevenwichtig. In de loop van de tijd is deze lijst uitgekristaliseerd tot 30 grotere thema’s, waar dan steeds een tot tien thema’s van de ‘longlist’ in ondergebracht zijn.

Tegelijk raakten we er steeds meer van overtuigd dat alleen een goede omschrijving van de ideeën niet voldoende zou zijn. We zochten naar een mogelijkheid de ideeën ook op een adequate manier in beeld te brengen. Tijdens een bijeenkomst in Nijmegen begin februari, georganiseerd door leden van een buurtcomité die een ‘veldje’ voor ‘kinderen van 0-99’

interessanter willen maken, viel ons op dat een tentoonstelling van gelamineerde, uitvergrote foto's van natuurrijke speelplekken de aanwezige kinderen, maar ook hun ouders, sterk stimuleerde bij de ideevorming. Een van de initiatiefnemers van 'het veldje', Pjotr Timmerman, had de betreffende foto's gevonden in onze boeken en brochures. Sindsdien spelen deze vergrotingen ook een enthousiasmerende rol bij onze adviesgesprekken. Deze uitvergrote, gelamineerde foto's brachten ons op het idee iets vergelijkbaars te maken als beeldmateriaal bij het ideeënboek: per thema een speciaal ontworpen fotocollage. Formaat A3, zodat deze fotocollages ook kunnen dienen als tentoonstellingsmateriaal. Collages en teksten willen we onderbrengen in een 'koffertje'. Vanaf dat moment hebben we steeds gesproken over een 'ideeën-koffertje'.

Nu werd het van het grootste belang naast informatie ook vooral veel beeldmateriaal te verzamelen. Leden van de kerngroep brachten ons dia's en foto's. En ook in ons eigen beeldarchief vonden we uiteraard voor dit doel bruikbare foto's en dia's. Het scannen daarvan en daarna het sorteren naar de thema's maakte duidelijk dat er toch nog heel wat ontbrak om tot interessante collages te komen. De digitale camera is sindsdien altijd in de rugzak of jaszak. Niet alleen op onze studiereizen in het kader van Springzaad, maar ook bij alle andere gelegenheden zijn we alert op interessante beelden van kinderen die spelen, leren, spelend leren of lerend spelen in een natuurrijke omgeving. De hoeveelheid materiaal was aan het eind van het zomerseizoen dusdanig dat we een ontwerper gevraagd hebben de foto's per thema uit te werken tot collages. Maar we zullen het komende seizoen doorgaan met fotograferen, zodat de collages uiteindelijk zo interessant mogelijk worden.

Naast beeldmateriaal hebben we de afgelopen periode ook veel informatie verzameld en documenten in allerlei vorm die de basis zullen gaan vormen voor de teksten van het ideeën-koffertje en vooral ook voor het handboek.

Studiereizen, excursies en themadagen

Begin mei reisden we naar **Zwitserland**. We bezochten samen met Alex Oberholzer, auteur van het boek *Garten für Kinder* een hele reeks school- en speelterreinen die hij samen met de

betrokken ouders, leerkrachten en kinderen ontworpen en aangelegd heeft. Wij bezochten deze en vergelijkbare plekken ook eind jaren '80 en begin midden jaren '90, zodat we ons ook zelf goed een beeld kunnen maken van de ontwikkeling van deze natuurlijk ingerichte plekken. Alex Oberholzer, voorheen biologiedocent op een pedagogische academie is sinds zijn pensionering actiever op dit gebied dan ooit. Het was voor ons dan ook zeer leerzaam met hem over zijn ervaringen te praten.

In de zomer kwam hij, samen met zijn vrouw en medeauteur van het bovengenoemde boek, naar Nederland. We lieten hen een aantal Nederlandse projecten in dezelfde sfeer zien. Een voor allen bijzonder interessante uitwisseling.

Alex Oberholzer vertelde ons ook over de bijzonder interessante initiatieven in de Zuid-Duitse stad **Freiburg**. We bezochten deze stad tweemaal in 2004. En zeker niet voor het laatst! Hier is inderdaad iets bijzonders aan de hand wat natuurrijke speelplekken betreft. Naar aanleiding van een rapport over de speelsituatie in deze stad kwamen de verantwoordelijke ambtenaren tot de conclusie dat het roer om moest. De afgelopen jaren werd een hele reeks speelplekken omgevormd tot natuurspeel terreinen. Zeer indrukwekkend. En voor ons ook uitermate plezierig dat een van de enthousiaste ambtenaren, de heer Rehbein er ruim de tijd voor uittrok ons de paradepaardjes van het Freiburgse beleid te laten zien, maar ook dat hij bereid was om met ons de 'haken en ogen' te bespreken.

In juni organiseerden we samen met docenten van de PABO in Arnhem en de leden van de kerngroep van Springzaad een studiereis naar **Noordrijn-Westfalen**. Dit bondsland heeft al ruim 20 jaar een uitstekende reputatie opgebouwd op het gebied van '*Naturspielraume*'. Medewerkers van de Naturschutzakademie in Recklinghausen hielpen ons een programma samen te stellen (en ook ter plekke te begeleiden) waarbij de deelnemers aan deze zeer boeiende excursiedagen een heel scala van 'natuurgebiedjes' bij scholen en op andere plekken te zien kregen. Alle gelegenheid om vragen te stellen en na te denken over de mogelijkheden in eigen land.

In de zomer was Reinhard Witt bij Stichting Oase op bezoek. Hij is de motor achter veel van de 'NaturErlebnisRaume' in **Beieren**. Schreef naar aanleiding van zijn ervaringen ook samen met Manfred Pappler een zeer lezenswaardig en mooi geïllustreerd boek met dezelfde titel. Veel van deze locaties hebben we twee jaar geleden bezocht. Het was interessant zijn nieuwste ervaringen uit eerste hand te horen. Hij heeft ons uitgenodigd de komende zomer samen met hem en de leden van het bestuur van Stichting Oase deze bijzonder fraaie NaturErlebnisRaume te bekijken. Dit voegt zeker weer waardevolle informatie toe, die wij zullen gebruiken voor de Nederlandse publicaties.

Maar ook in Nederland zijn we natuurlijk bezig geweest met het verzamelen van allerlei gegevens die de basis zullen vormen voor koffertje en handboek.

In april organiseerden we een **tweedaagse excursie-/studiereis naar de Duurzame Driehoek**, de streek tussen Den Bosch, Eindhoven en Tilburg, die zich wil profileren op het gebied van natuur en groen. Voor deze excursie was zeer veel belangstelling (50 deelnemers). We beleefden natuurlessen samen met de kinderen op de Sint-Jozefschool in Den Dungen, waar een groot deel van de schooltuin eind jaren '90 is omgevormd tot een kleinschalig natuurgebied.

Leerkrachten en kinderen vertelden ons hoe ze deze omvorming waardeerden; ook bezochten we een zeer natuurrijk ingericht terrein (heempark) in Schijndel. Gelegen vlakbij verschillende scholen die daar ook dankbaar gebruik van maakten. Ook hier waren lessen in een heel informele sfeer zodat de excursiedeelnemers 'alles' konden vragen aan de kinderen. In Boxtel bezochten we de volgende dag verschillende plekken met 'potentie', een deel van een park dat voor kinderen geschikter zou kunnen worden gemaakt en een 'Brede school' met veel mogelijkheden (inmiddels gerealiseerd), maar ook ter inspiratie een aardig ingerichte buitenspeelplek bij een kinderdagverblijf. Heel interessant waren de workshops bij De Kleine

Aarde. Dit milieucentrum (medeorganisator van deze excursie) heeft behoefte om de kinderen meer ruimte te bieden van alles te ontdekken en te beleven op hun terrein. De deelnemers (allemaal mensen die zich al ergens in Nederland of Vlaanderen enthousiast inzetten voor meer ruimte voor natuur en kinderen) brachten tijdens de workshops veel ideeën in, waar De Kleine Aarde haar voordeel mee kan doen. Gevolg van deze stimulerende samenwerking was ook dat Springzaad in het zomernummer van het tijdschrift De Kleine Aarde uitgebreid werd voorgesteld en dat we aanwezig waren met een heuse Springzaad-kraam op de jaarlijkse Open Dag. Als activiteit hadden we bedacht met kinderen ‘paradijsjes’ te maken. Dit bleek een schot in de roos!

Een tweedaagse excursie die niet alleen veel informatie (en foto’s) opleverde voor de publicaties, maar die ook de samenwerking binnen het netwerk en met De Kleine Aarde verstevigde en zeker ook goed was voor de p.r.

In oktober organiseerden we een heel praktijkgerichte studiedag ‘**Buiten je grenzen**’. Het natuurontwikkelingsgebied ‘De Moespotse Waard’ was de plek die we uitkozen om te ontdekken wat leerkrachten, ouders en andere opvoeders allemaal samen met kinderen met natuurlijk materiaal kunnen doen. Ook voor deze dag was weer veel belangstelling. De

deelnemers waren dusdanig enthousiast dat we van plan zijn een dergelijke dag nog eens te organiseren. Ook deze dag leverde weer veel foto’s en ideeën op voor de publicaties.

Nieuwe projecten

Naar aanleiding van de artikelen in de pedagogische vakbladen brachten regelmatig schoolteams en vergelijkbare groepjes een bezoek aan onze informatiewinkel en de Oase-tuin. Voor ons (en voor de publicaties) is het steeds heel interessant te zien met welke vragen en verwachtingen zij komen. Voor welke ‘beren’ ze bang zijn (vandalisme uiteraard, maar ook

financieringsproblemen, wettelijke eisen die gesteld worden in het kader van het attractiebesluit e.d.), hoe ze de herinrichting in te richten, natuurlijkere omgeving willen gebruiken, hoe ze die denken te gaan beheren, hoe 'ruig' het mag zijn, hoeveel ruimte ze de kinderen willen geven in het proces mee te denken enz.

Vaak verwijzen we aan het eind van een gesprek door naar iemand (tuinontwerper/hovenier, actief binnen Springzaad en/of Vereniging Wilde Weelde of anderszins bekwaam) die hen verder kan helpen bij het daadwerkelijk realiseren van hun dromen.

Maar soms duurt het proces ook langer. Bij een **school voor slechthorende kinderen** b.v. in Groesbeek. Na het gesprek bleef er intensief contact met een van de leerkrachten. We hielpen haar met documentatie en foto's voor een tentoonstelling, adviseerden de ontwerper, en toen ze ons vroeg voor een enthousiasmerende dialezing in het kader van de 'onderwijsweek' zeiden we ook geen nee. Konden we gelijk eens zien hoever het proces gevorderd was en hoe de kinderen er op reageren. Het werd een van de merkwaardigste dialezingen die we ooit hebben gegeven. Door miscommunicatie was van alle genodigden alleen de plaatselijke wethouder gekomen. Het hele zaaltje werd snel gevuld met opgetrommelde dove en slechthorende kinderen... Snel omschakelen dus van de voorbereide lezing voor volwassenen, naar deze toch wel heel bijzondere doelgroep. Lukte wel, de kinderen reageerden enthousiast op de plaatjes en de wethouder vond het ook erg interessant. Toen de deur open ging, bleek er weer een compleet nieuwe groep kinderen voor te staan (beetje teveel getrommeld). Die mochten natuurlijk niet teleurgesteld worden. De hele serie dus nog maar eens. Toen we na een rondje door de schoolomgeving, waarbij de wethouder kon zien wat er allemaal al veranderd was en de kinderen alle bomen beklommen hadden weer terug kwamen op school zat er in het lokaal al een derde groep netjes te wachten, van de naburige LOM-school. Die mochten natuurlijk *zeker* niet teleurgesteld worden...

Voor ons (o.a. ook als informatiebron voor de publicaties) zeer interessant was een vraag van **PABO De Driestar in Gouda**. Zij willen een natuurlijke schoolomgeving inrichten, die niet alleen mogelijkheden biedt voor hun studenten (in en buiten de les), maar ook voor de basisscholen waar deze studenten stage lopen (vooral als voorbeeld). Met de successen van de Zwitserse PABO-docent Alex Oberholzer in ons achterhoofd zijn wij graag ingegaan op hun wens hen te coachen in het aan de herinrichting voorafgaande proces.

Samen met vier geëngageerde docenten bedachten we een excursie- en studieprogramma.

Samen met deze docenten en een achttal studenten (2^e en 3^e jaars) bezochten we o.a. een kinderwerktuincomplex in Rotterdam-Zuid, waar door een van de medewerkers, Gerrit Roukens, 'wonderen' zijn verricht op smalle stroken grond rondom de klassieke schooltuintjes. Binnenkort gaan we met hen naar de PABO in Meppel, waar een aantal jaar geleden het hele terrein is veranderd in een soort kleinschalig natuurontwikkelingsgebied. In 2003 publiceerden we een artikel over deze school in ons tijdschrift Oase.

We merken dat het uitgebreide netwerk van Stichting Oase, dat we sinds 1990 opgebouwd hebben voor ons Springzaad-werk zeer nuttig is!

Speeldernis

Bij de herinrichting van de Rotterdamse bouwspeelplaats De Botte Spijker tot natuurspeelplaats 'De Speeldernis' waren we van begin af aan (eind jaren '90) betrokken (o.a. lezing bij de expertmeeting, maar ook heel veel informele gesprekken).

Steeds meer mensen ontdekten de afgelopen jaren dat de Speeldernis (een ontwerp van Springzaadkerngroep lid Sigrun Lobst) heel dichtbij hun ideaal komt van een natuurlijk speelterrein. Wij maakten er deze zomer op een mooie zaterdagmiddag een uitgebreide serie digitale foto's van in dit 'natuurgebied, midden in Rotterdam' spelende kinderen. Met deze

foto's hebben we al weer veel anderen enthousiast gemaakt. En uiteraard gebruiken we ze ook voor koffertje en handboek.

De Speeldernis in Rotterdam ontwikkelt zich razendsnel tot een 'concept'. In december gaven we een lezing in Amsterdam voor stedenbouwkundigen, woningbouwcorporaties, gemeenteambtenaren e.d op een expertmeeting georganiseerd door het Amsterdams Steunpunt Wonen. In de Westelijke Tuinsteden staan grootschalige stedenbouwkundige veranderingen op de rol. Een 'speeldernis' (of zelfs meerdere speeldernissen) staat daarbij hoog op het prioriteitenlijstje. We hebben er in onze PowerPointPresentatie uiteraard uitgebreid aandacht aan besteed!

Planning werkzaamheden gedurende de rest van de looptijd

Het is onze bedoeling in de loop van 2005 de werkzaamheden voor het ideeënkoffertje af te ronden. Van een aantal thema's moeten nog meer foto's worden verzameld of gemaakt. De conceptteksten per thema, waar we het afgelopen jaar al stevig aan hebben gewerkt, worden waar nodig bijgesteld en in een aantrekkelijke vorm gegoten.

Ook in 2005 gaan we door met het verzamelen van informatie die de basis zal vormen voor het handboek (dat zal verschijnen in 2006). We zullen hiervoor weer excursies in binnen- en buitenland organiseren, de relevante literatuur en websites toegankelijk maken (o.a. door het inrichten van een knop 'literatuur' op onze website, met korte samenvattingen en verwijzingen naar de originele artikelen, of – bij boeken – recensies), zo goed mogelijk inventariseren welke interessante plekken zich ontwikkelen c.q. ontwikkeld hebben, en blijven stimuleren dat er vanuit het Springzaad-netwerk artikelen verschijnen en lezingen worden gegeven die 'nieuwe' mensen op het spoor zetten van ons hoofddoel: samen werken aan meer ruimte voor kinderen en voor natuur!

Voortgang van het project in financiële zin

In de bijlagen bevindt zich een kopie van het laatste liquiditeitsoverzicht, opgesteld door LASER naar aanleiding van de 2^e voorschottoekenning. De kosten lopen 'in de pas' met de verwachtingen. Alleen zijn er tot nu toe minder kosten gemaakt voor 'kosten voor voorlichting, studie en onderzoek door derden'. Een van de redenen hiervoor is dat de persoon die wij op het oog hadden voor inventariserend onderzoek ernstig ziek is geworden. In het komende jaar willen we deze taak op meerdere schouders leggen (risicospreiding).

Bijlagen

- Cd met tekst van deze tussenrapportage, plus extra foto's die een beeld geven van de activiteiten.
- Kopie van liquiditeitsoverzicht
- Signalementen van enkele publicaties vanuit het netwerk Springzaad
- Artikel in De Kleine Aarde, zomer 2004